

УДК 373:81'373.45

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-53>

Тамара ЛИТНЬОВА,

orcid.org/0000-0001-5150-467X

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов і новітніх технологій навчання
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Житомир, Україна) tomalytzdul@gmail.com

Ольга МІСЕЧКО,

orcid.org/0000-0002-0828-9078

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) o.misechko12@gmail.com

Тетяна БІЛОШИЦЬКА,

orcid.org/0000-0003-0576-7342

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов і новітніх технологій навчання
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Житомир, Україна) beltyu@ukr.net

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦІЛЕЙ ШКІЛЬНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ

У статті порушується проблема формулювання цільового компонента навчання іноземної мови в сучасних умовах трансформації освітніх цілей. Мета статті полягає в аналізі змісту і з'ясуванні основних тенденцій розвитку цілей шкільної іншомовної освіти. Використано хронологічний, порівняльно-зіставний, історико-системний методи дослідження. На основі шкільних програм розглянуто особливості розвитку практичної, освітньої, виховної та розвивальної цілей навчання в середній школі. Аналізуються зміни у визначенні цілей іншомовної освіти, викликані посиленням з початку ХХІ століття соціальної функції іноземної мови й використання її як засобу міжкультурного спілкування. Розкрито проблему співвідношення традиційних цілей навчання іноземних мов і поширених у сучасній іншомовній освіті комунікативних компетенцій, які складають міжкультурну іншомовну компетентність учня. Науково обґрунтовано доцільність виділення практичної, виховної, освітньої і розвивальної цілей навчання іноземних мов у межах компетентнісної освітньої парадигми. Продемонстровано динаміку вдосконалення цілей сучасної іншомовної освіти у контексті міжкультурної парадигми. Розглянуто проблему формування у здобувачів освіти готовності до здійснення міжкультурної комунікації в усній і письмовій формах у межах найтипівіших тем спілкування. З'ясовано зміст прагматичного, когнітивного і педагогічного аспектів мети навчання іноземної мови, збалансованість яких забезпечує формування «вторинної мовної особистості». Висловлено думку, що цілі навчання повинні формулюватися на засадах міжкультурного підходу та принципах його реалізації. Розкрито зміст принципу діалогу культур, реалізація якого сприяє розвитку в учнів необхідних для міжкультурного спілкування якостей. Діалог культур позиціонується як один із ключових принципів міжкультурної іншомовної освіти.

Ключові слова: цілі навчання іноземної мови, іншомовна освіта, міжкультурна комунікація, міжкультурна компетентність, діалог культур.

Tamara LYTNYOVA,

orcid.org/0000-0001-5150-467X

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
 Head of the Department of Foreign Languages and Modern Teaching Techniques
 Zhytomyr Ivan Franko State University
 (Zhytomyr, Ukraine) tomalytzdul@gmail.com

Oiha MISECHKO,

orcid.org/0000-0002-0828-9078

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
 Professor at the Department of Foreign Languages for Sciences
 Ivan Franko National University of Lviv
 (Lviv, Ukraine) o.misechko12@gmail.com

Tetiana BILOSHYTSKA,

orcid.org/0000-0003-0576-7342

Candidate of Pedagogical Sciences,
 Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Modern Teaching Techniques
 Zhytomyr Ivan Franko State University
 (Zhytomyr, Ukraine) beltyu@ukr.net

CONTEMPORARY TENDENCIES OF THE DEVELOPMENT OF THE AIMS OF SCHOOL FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

The article focuses on the problem of formulating the aim-centred component of foreign language teaching under conditions of contemporary educational transformations. The purpose of the article is to analyze the contents of the aims of foreign language education and to find out the contemporary tendencies of their development in secondary schools. The chronological, comparative, historical and system methods of inquiry have been used. The peculiarities of the development of the practical, educational, cultural and developmental aims of foreign language teaching at secondary school are considered on the basis of investigating the school curricula. The changes in defining the aims of foreign language education, caused by increased social function of a foreign language and its use as the means of intercultural communication from the beginning of the 21st century, are analyzed. The problem of correlation of traditional aims of foreign language teaching and communicative competences that are popular in modern language education is raised. These competences build up intercultural competence of language learners. The expediency of formulating the practical, educational, cultural and developmental aims of foreign language teaching within the competence-based educational paradigm is scientifically substantiated. The dynamics of improving the aims of modern foreign language education in the context of the intercultural paradigm has been demonstrated. The problem of forming the readiness for the implementation of intercultural communication in oral and written forms within the most common communication topics is considered. The content of the pragmatic, cognitive and pedagogical aspects of the aim of teaching a foreign language is clarified. The balance of these aspects ensures the formation of a "secondary linguistic personality". It has been stated that the teaching aims should be formulated on the basis of the intercultural approach and the principles of its implementation. The content of the principle of dialogue of cultures is revealed. The realization of this principle contributes to the development of students qualities which are necessary for intercultural communication. Dialogue of cultures is positioned as a key principle of intercultural foreign language education.

Key words: aims of foreign language teaching, foreign language education, intercultural communication, intercultural competence, dialogue of cultures.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку європейського та світового співтовариства, регламентація іноземної мови як носія глобальної загальнолюдської культури, розширення міжнародної інтеграції та міжкультурної взаємодії, прагнення України активно співпрацювати із західними країнами, посилення культуротворчої і когнітивно-комунікативної функцій іноземної мови зумовили необхідність переосмислення її змісту і цілей. У цілях іноземної освіти відбувається чітка переорієнтація на формування

суб'єкта міжкультурної комунікації, а в якості змісту іноземної освіти – на вибір оволодіння культурою через мову та інші чинники.

Аналіз досліджень. Проблема цільового компонента навчання іноземних мов упродовж останніх десятиліть вивчалася зарубіжними та українськими вченими у різних аспектах: періодизація цілей навчання іноземної мови (Н. Борисова, О. Миролюбов, С. Ніколаєва); формування міжкультурної компетентності та готовності до здійснення міжкультурної комунікації як мета

іншомовної освіти (М. Байрам, В. Гудікунст, Я. Кім, В. Манакін); цілі навчання іноземної мови з позицій компетентнісного та міжкультурного підходів (Ф. Бацевич, П. Бех, О. Бігич, О. Кміть, О. Коломінова, О. Місечко, Т. Полонська, В. Редько, Н. Складенко).

Опрацювання публікацій зазначених авторів дає підстави стверджувати, що в науковій літературі значна увага приділяється змісту іншомовної освіти та формулюванню нових пріоритетів навчання іноземної мови. Водночас тенденції розвитку цілей шкільної іншомовної освіти з урахуванням вимог сучасного суспільства потребують більш детального розгляду, що зумовлює вибір проблеми і робить цю публікацію актуальною.

Мета статті – проаналізувати зміст цілей сучасної шкільної іншомовної освіти та окреслити тенденції їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. З початку XXI ст. відбулося посилення соціальної функції іноземної мови й осмислення її як засобу міжкультурного спілкування. Розробка компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов була зумовлена зміною освітніх парадигм: знанневої на компетентнісну. Орієнтиром для запровадження такого навчання виступили Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти (Common European Framework, 2001), закладені в основу програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів для 2–12 класів (керівник авторського колективу проф. П. Бех, 2001). У цій програмі замість традиційного формулювання кінцевої мети навчання іноземної мови у загальноосвітній школі, вираженого в термінах «цілі навчання» (практичні, освітні, виховні і розвивальні), пропонується єдине інтегруюче поняття – міжкультурне іншомовне спілкування (комунікативна компетенція – в українському перекладі оригінального тексту) (Програма, 2001: 3). Комунікативна компетентність включає в себе мовні та мовленнєві, соціокультурні та соціолінгвістичні, дискурсивні та стратегічні компетенції. Ця ж тенденція початкового етапу розробки компетентнісного підходу до іншомовної освіти простежується у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (2004), де компетентність учнів формулюється в термінах «змістові лінії»: мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна (стратегічна) (Державний стандарт, 2004). При цьому мовленнєва і мовна змістові лінії корелюються з практичною метою навчання іноземних мов. Соціокультурна і діяльнісна (стратегічна) змістові лінії лише частково узгоджуються з освітньою, виховною і розвивальною цілями, виділення яких відсутнє у Державному стандарті.

Слід наголосити, що відмова від конкретного формулювання цілей навчання іноземних мов упродовж 2001–2004 рр. (коли в шкільній практиці використовувалась програма 2001 р., побудована суто на виділенні окремих компетенцій) не отримала безумовної підтримки, а, навпаки, в межах діючої компетентнісної парадигми поступово посилювалася тенденція до дотримання чотирьох цілей навчання, яка закріпилася в редакції шкільної програми 2005 р. (Програма, 2005). Ця редакція базується вже не лише на формуванні в учнів певних видів компетенцій (комунікативних і загальних), а й на реалізації освітньої, виховної і розвивальної цілей у процесі досягнення головної (практичної) мети навчання.

Виховний аспект навчання іноземних мов у шкільній програмі 2001 р. знайшов своє відображення у змісті соціокультурної компетентності учнів, можливості якої не повною мірою узгоджувалися з традиційним тлумаченням виховної мети навчання іноземних мов. Разом з тим виховний потенціал цієї компетентності значно ширше розкривається вже в редакції шкільної програми 2005 р., яка наголошує на вихованні в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя; культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому світі; емоційно-ціннісного ставлення до всього, що нас оточує; розуміння важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування (Програма, 2005: 5). Крім того, особлива увага впродовж XXI ст. звертається на виховання учнів, які б володіли загальнопланетарним мисленням в умовах загальноєвропейської і глобальної інтеграції.

На початку XXI ст. розпочалася трансформація освітньої мети іншомовної освіти в соціокультурні і соціолінгвістичні компетенції (визначені шкільною програмою 2001 р.), які передбачали вміння враховувати при спілкуванні культурні особливості країн, мови яких вивчаються, культурні цінності і морально-етичні норми свого та інших народів, правила вербальної та невербальної поведінки в типових ситуаціях спілкування. У редакції шкільної програми 2005 р. до змісту освітньої мети навчання іноземних мов були додатково включені такі завдання, як усвідомлення учнями функцій іноземної мови як засобу діалогу культур, вміння застосовувати при необхідності мультимедійні засоби навчання.

Розвивальна мета разом з освітньою знайшла свою реалізацію в змісті стратегічних і дискур-

сивних іншомовних компетенцій (програма з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів 2001 р.). У редакції шкільної програми 2005 р., яка передбачає, окрім компетенцій, ще й чітке формулювання традиційних цілей навчання іноземних мов, розвивальна мета полягає у формуванні у школярів мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей; готовності брати участь в іншомовному спілкуванні; бажання до подальшого самовдосконалення в галузі володіння іноземною мовою; уміння переносу знань і навичок у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності (Програма, 2005: 5). Такий перелік умінь та здібностей, що входять до змісту розвивальної мети навчання іноземних мов, свідчить про значне посилення уваги до її чіткого виділення і формулювання в межах поширеного компетентнісного підходу.

Варто підкреслити, що в контексті компетентнісного підходу до іншомовної освіти спостерігається тенденція постійного наближення до європейських процесів у змісті освіти і ретельнішого впровадження Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, що зумовлює нове формулювання традиційних цілей навчання іноземних мов. Свідченням цього є поява шкільної програми з іноземних мов 2017 р., у якій, замість освітньої, виховної і розвивальної цілей, пропонується поняття «освітня, виховна і розвивальна функції» (Навчальна програма, 2017: 4). Так, освітня функція спрямована на усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі; оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країни, мова якої вивчається; залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної); розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою; усвідомлення значень мовних явищ, іншої системи понять, за допомогою якої сприймається дійсність; формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо) (Навчальна програма, 2017: 4–5).

Виховна функція іноземної мови сприяє формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя; розвитку культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому світі; емоційно-ціннісному ставленню

до всього, що нас оточує; розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користування нею як засобом спілкування (Навчальна програма, 2017: 5).

Розвивальна функція у шкільній програмі 2017 р. передбачає розвиток в учнів мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей; готовності брати участь в іншомовному спілкуванні; потреби подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови; здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності (Навчальна програма, 2017: 5).

Практичне оволодіння іноземною мовою, згідно з програмою 2017 р., пов'язується з формуванням в учнів наступних умінь: здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; розуміти на слух зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів, розглядаючи його як засіб усвідомленого оволодіння іноземною мовою; використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; висловлювати свої думки, почуття та ставлення; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування; обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб; ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов (Навчальна програма, 2017).

У шкільній програмі з іноземних мов 2017 р. зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід спрямований на досягнення практичної мети навчання і зумовлює формування у здобувачів освіти готовності до здійснення міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування. Провідним засобом реалізації зазначеної мети є компетентнісний підхід до організації шкільного навчання на основі формування таких ключових компетентностей, як:

1) спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, що включає уміння викорис-

товувати українознавчий компонент в усіх видах мовленнєвої діяльності; засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції;

2) спілкування іноземними мовами, що реалізується через предметні компетентності і спрямоване на розуміння простих висловлювань іноземною мовою, спілкування нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, яка передбачає уміння розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект; логічно обґрунтовувати висловлену думку;

4) основні компетентності у природничих науках і технологіях, що полягають в умінні описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини;

5) інформаційно-цифрова компетентність, яка охоплює вміння вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; створювати інформаційні об'єкти цією мовою; спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій і їх застосуванням відповідно до поставлених завдань;

6) уміння вчитися упродовж життя, що передбачає уміння визначати комунікативні потреби та цілі під час вивчення іноземної мови; використовувати ефективні навчальні стратегії для вивчення мови відповідно до власного стилю навчання; самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; організувати свій час і навчальний простір; оцінювати власні навчальні досягнення;

7) ініціативність і підприємливість, що включають уміння ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої проблеми; генерувати нові ідеї, переконувати в їх доцільності та об'єднувати однодумців для втілення цих ідей у життя;

8) соціальна та громадянська компетентності, спрямовані на формування власної позиції, співпрацю з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою; переконання, аргументацію і досягнення взаєморозуміння / компромісу у ситуаціях міжкультурного спілкування;

9) обізнаність та самовираження у сфері культури, що передбачає висловлення іноземною мовою власних почуттів, переживань і суджень щодо творів мистецтва; порівняння та оцінювання

мистецьких творів і культурних традицій різних народів;

10) екологічна грамотність і здорове життя, що включають уміння розвивати екологічне мислення під час опрацювання тем, текстів, комунікативних ситуацій; розробляти, презентувати та обґрунтовувати проекти, спрямовані на збереження довкілля; пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови (Навчальна програма, 2017).

Навчання, спрямоване на комплексне оволодіння учнями ключовими компетентностями, котрі забезпечують їхню підготовку до комунікації з урахуванням різних ситуацій спілкування, тлумачиться сучасними науковцями як компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов (Бех, 2020). Таке навчання передбачає зміщення акценту з накопичення знань, умінь і навичок на формування й розвиток в учнів готовності здійснювати міжособистісне і міжкультурне спілкування іноземною мовою в усній і письмовій формах у межах найтиповіших сфер і тем спілкування та здатності застосовувати засвоєний ними досвід у конкретних ситуаціях.

Для позначення сукупності здібностей людини до іншомовного спілкування на міжкультурному рівні як адекватної взаємодії з представниками інших культур науковці використовують поняття «вторинна мовна особистість» (Ніколаєва, 2013: 35), формування якої визначається як стратегічна мета сучасного навчання іноземних мов. Успішна реалізація зазначеної мети можлива за умови збалансованості її провідних аспектів: прагматичного, когнітивного, педагогічного.

Прагматичний аспект мети навчання іноземної мови спрямований на формування іншомовної комунікативної компетентності, до складу якої входять мовні, мовленнєві, а також соціолінгвістична, соціокультурна, соціальна, стратегічна та деякі інші субкомпетенції. Повноцінне володіння усіма складниками іншомовної комунікативної компетентності, на думку сучасних науковців, дозволяє людині залучатися до етнолінгвокультурних цінностей країни, мова якої вивчається, і практично користуватися відповідною іноземною мовою в ситуаціях міжкультурного взаєморозуміння та пізнання (Зеня та ін., 2017: 149).

Когнітивний аспект мети навчання іноземної мови сучасні дослідники пов'язують з такими категоріями як знання (декларативні, тобто «що-знання»), процедурні, тобто «як-знання»), а також мислення і процеси розуміння, задіяні у процесі залучення до іноземної мови як соціального явища і до культури народу – носія відповід-

ної іноземної мови. Адже при визначенні сутності когнітивного аспекту мети навчання іноземної мови вихідним має бути розуміння того, що мова відображає взаємодію між психологічними, комунікативними й культурними факторами (Зеня та ін., 2017: 149). Когнітивний аспект мети тісно пов'язує навчання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування з інтенсивним використанням його як інструмента пізнання, розвитку та оволодіння мовою.

Педагогічний аспект мети навчання іноземної мови покликаний дати відповідь на запитання про якості, необхідні для здійснення іншомовного спілкування на міжкультурному рівні. Зазначений аспект обумовлений ціннісними системами суб'єктів навчального процесу, їх почуттями, емоціями, ставленням до змісту і технологій навчання іноземної мови. У зв'язку з цим особливої ваги набувають такі фактори, як розвиток емпатії як невід'ємної якісної характеристики мовної особистості взагалі і вторинної мовної особистості зокрема; виховання здатності до продуктивної навчальної діяльності й автономності у здійсненні іншомовного усного і писемного спілкування; формування особистісного ставлення до змісту навчання, що засвоюється, потреб і мотивів учіння (Зеня та ін., 2017: 149).

Таким чином, єдність прагматичного, когнітивного і педагогічного аспектів є основою моделі побудови навчального процесу з іноземної мови, спрямованого на реалізацію сучасної стратегічної мети навчання цієї мови.

Аналіз шкільної програми з іноземних мов 2017 р. свідчить про її максимальну наближеність до вимог сучасності. Водночас відомий методист С. Ніколаєва зауважує, що оновлена мета навчання не повністю відповідає міжнародним вимогам. Мова повинна йти про реалізацію міжкультурної іншомовної освіти, у зв'язку з чим цілі навчання доцільно формулювати на засадах міжкультурного підходу та принципах його реалізації (Ніколаєва, 2017: 260). Викладання іноземної мови в такому контексті має вийти на рівень міжкультурної іншомовної освіти й розвивати в користувачів мови міжкультурну свідомість як здатність бачити в собі і своєму співрозмовникові носіїв певних культур, готових зрозуміти інший спосіб життя й мислення, прийняти «іншість» один одного, поважати право на культурну відмінність, толерантно ставитися до цінностей і поведінкових моделей в іншій культурі, протидіяти стереотипам і упередженням, переосмислювати власний культурний багаж. Фундаментальні цілі міжкультурної іншомовної освіти повинні

спрямовуватися на досягнення розвинуеного та сталого співжиття в багатокультурних суспільствах шляхом побудови розуміння, поваги та діалогу між різними культурними групами (Місечко, 2018: 70). Одним з ключових принципів міжкультурної іншомовної освіти має бути принцип діалогу культур, під яким розуміється готовність при порівнянні культурних проявів, культурного тла і культурних норм в різних країнах до шанобливого сприймання різних поглядів, навіть тих, з якими важко погодитися, критичного ставлення до установлених тверджень, відкритого обміну думками на основі взаєморозуміння й поваги до культурного розмаїття.

Реалізація принципу діалогу культур допомагає формуванню в учнів таких необхідних для міжкультурного спілкування якостей, як: культурна незаангажованість, толерантність і соціокультурна спостережливість; готовність до спілкування та співпраці з людьми в іншомовному середовищі; мовна та соціокультурна ввічливість (Кміть, 2009: 40).

Отже, зміст компетентісно орієнтованого навчання іноземної мови доцільно розглядати не тільки як процес формування ключових компетентностей, але й міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності. Зміст викладання іноземної мови у такому контексті закріплюється в модельній навчальній програмі для закладів загальної середньої освіти «Іноземна мова 5–9 класи» (керівник авторського колективу В. Редько, 2021). Формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності у ній тлумачиться як «діяльність, що здійснюється у формі діалогу культур, яку має організовувати вчитель» (Модельна навчальна програма, 2021: 6). Здійсненню цієї діяльності сприяють такі структурні компоненти змісту освіти, як мотиваційний (ставлення учнів до навчання й усвідомлення соціальної потреби в оволодінні іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування, ціннісні орієнтації), когнітивний (знання, уміння, навички, досвід іншомовної комунікативної діяльності, що дає змогу адаптуватися до світового соціуму), діяльнісний (способи і форми виконання навчальних дій, спрямованих на усвідомлене оволодіння іноземною комунікативною діяльністю), контрольно-оцінний (самооцінювання і самоконтроль рівня власних навчальних досягнень), рефлексивний (самоаналіз, самооцінка, самокорекція процесу і результатів навчання та пошуку шляхів їх удосконалення).

Таким чином, мета навчання іноземної мови, відповідно до шкільної програми 2021 року,

передбачає практичне оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування на міжкультурному рівні, а також формування в учнів здатності розв'язувати власні освітні проблеми з використанням критичної рефлексії, що спрямовується на удосконалення іноземних здібностей і мовленнєвого досвіду протягом життя відповідно до власних комунікативних потреб.

Висновки. Підсумовуючи результати розвитку цілей сучасної шкільної іноземної освіти, окреслимо наступні тенденції: зосередження уваги на формуванні комунікативної компетентності як практичної мети навчання іноземної мови у контексті запровадження Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти; формування компетентності учнів у термінах «змістові лінії» відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2004); дотримання практичної, освітньої, виховної і розвивальної цілей навчання іноземної мови в межах діючої компетентнісної парадигми відповідно

до редакції шкільної програми 2005 р.; постійне наближення до європейських процесів у змісті іноземної освіти і, звідси, тлумачення у шкільній програмі з іноземних мов 2017 р. цілей навчання у термінах «освітня, виховна і розвивальна функції»; посилення уваги до оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає формування у здобувачів освіти готовності до здійснення міжкультурної комунікації; взаємодія прагматичного, когнітивного і педагогічного аспектів у формуванні «вторинної мовної особистості» як стратегічної мети сучасного навчання іноземних мов; початок формулювання цілей навчання іноземної мови не лише на засадах міжкультурного підходу, а й принципах його реалізації.

Ці особливості розвитку мали значний вплив на формулювання цільового компонента навчання іноземних мов, зумовлювали його уточнення і розширення, а також створили основу для подальшого його вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України*. 2004. № 1–2. С. 5–60.
2. Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі : навчально-методичний посібник / за наук. ред. В. Г. Редька. К. : «КОНВІ ПРИНТ», 2020. 288 с.
3. Зеня Л., Роман С., Коломінова О. Формування іноземної комунікативної компетентності майбутніх учителів з використанням навчально-професійних завдань. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2017. № 4. С. 145–154.
4. Кміть О. Основні сучасні тенденції розвитку іноземної освіти молодших школярів в Україні. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2009. № 2. С. 38–42.
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. / О. Б. Бігич та ін. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
6. Місечко О. Є. Міжкультурна парадигма іноземної освіти: що криється в деталях? *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія*. 2018. Вип. 29. С. 62–71.
7. Модельна навчальна програма «Іноземні мови 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти : наказ М-ва освіти і науки України від 12.07.2021. № 795. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/831/83117/Inoz_mov_5-9-kl_Redko_ta_in_14_07.pdf (дата звернення: 25.04.2022).
8. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 5–9 класи. 2017. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017> (дата звернення: 06.02.2022).
9. Ніколаєва С. Ю. Від «навчання іноземної мови» до «міжкультурної іноземної освіти»: сторічна історія цілей навчання (1917–2017 роки). *Молодий вчений*. 2017. № 8 (48). С. 256–262.
10. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. 2–12 класи / за ред. проф. П. Беха. К. : Шкільний світ, 2001. 44 с.
11. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови. 2–12 класи. К. : Перун, 2005. 207 с.
12. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge : Council of Europe, 2001. 260 p.

REFERENCES

1. Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity [State standard of the general secondary education]. *Informatsiinyi zbirnyk Ministerstva osvity i nauky Ukrainy* [Informational journal of Ministry of education and science of Ukraine]. 2004, Nr 1–2, pp. 5–60 [in Ukrainian].
2. Dydaktychni ta metodychni zasady kompetentnisno oriietovanoho navchannia inozemnykh mov u pochatkovii shkoli: navchalno-metodychnyi posibnyk [Didactic and methodological principles of competency-based learning of foreign languages in a primary school: teaching manual] / Edited by V. H. Redko. K. : «KONVI PRINT», 2020. 288 p. [in Ukrainian].
3. Zienia L., Roman S., Kolominova O. Formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv z vykorystanniam navchalno-profesiinykh zavdan [Developing intercultural communicative competence of pre-

service teachers through fulfilling professional didactic tasks]. *Naukovi zapysky. Serii: pedahohika* [Academic writings. Series: pedagogy]. 2017. № 4. pp. 145–154 [in Ukrainian].

4. Kmit O. *Osnovni suchasni tendentsii rozvytku inshomovnoi osvity molodshykh shkolariv v Ukraini* [The main current trends in the development of foreign language education of junior students in Ukraine]. *Inozemni movy v navchalnykh zakladakh* [Foreign languages in educational institutions]. 2009. Nr 2. pp. 38–42 [in Ukrainian].

5. *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka* [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice] : pidruch. / O. B. Bihych ta in. / Edited by S. Yu. Nikolaieva. Kyiv: Lenvit, 2013. 590 p. [in Ukrainian].

6. Mischechko O. Ye. *Mizhkulturna paradyhma inshomovnoi osvity: shcho kryietsia v detaliakh?* [Intercultural paradigm of foreign language education: what is hiding behind the details?]. *Visnyk KNLU. Serii Pedahohika ta psykholohiia*. 2018. Nr 29. pp. 62–71 [in Ukrainian].

7. *Modelna navchalna prohrama «Inozemni movy 5–9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 12.07.2021* [Model curriculum «Foreign languages. 5–9 forms» for general secondary education institutions : the decree of the Ministry of education and science of Ukraine of 12.07.2021]. № 795. Retrieved from https://osvita.ua/doc/files/news/831/83117/Inoz_mov_5-9-kl_Redko_ta_in_14_07.pdf [in Ukrainian].

8. *Navchalni prohramy z inozemnykh mov dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv ta spetsializovanukh shkil iz pohlyblenym vyvchenniam inozemnykh mov. 5–9 klasy*. [Foreign languages curricula for secondary schools and specialized schools with profound study of foreign languages. 5–9 forms]. 2017. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017> [in Ukrainian].

9. Nikolaieva S. Yu. *Vid «navchannia inozemnoi movy» do «mizhkulturnoi inshomovnoi osvity»: storichna istoriia tsilei navchannia (1917–2017 roky)* [From «the foreign language training» to «the intercultural foreign language education»: a century history of learning objectives (1917-2017)]. *Molodyi vchenyi* [Young scientist]. 2017. Nr 8 (48). pp. 256–262 [in Ukrainian].

10. *Prohramy dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. Anhliiska mova. 2–12 klasy* [The curricula for secondary schools. English. 2–12 forms]. Edited by prof. P. Bekh. Kyiv: Shkilnyi svit, 2001. 44 p. [in Ukrainian].

11. *Prohramy dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv ta spetsializovanukh shkil z pohlyblenym vyvchenniam inozemnykh mov. Inozemni movy. 2–12 klasy* [The curricula for secondary schools and specialized schools with profound study of foreign languages. Foreign languages. 2–12 forms.]. Kyiv: Perun, 2005. 207 p. [in Ukrainian].

12. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Council of Europe, 2001. 260 p.